

GŁOSY NIEWAŻNE W WYBORACH SAMORZĄDOWYCH W ŚWIETLE ANALIZY KARTOGRAFICZNEJ (1998-2014)

Przemysław Śleszyński

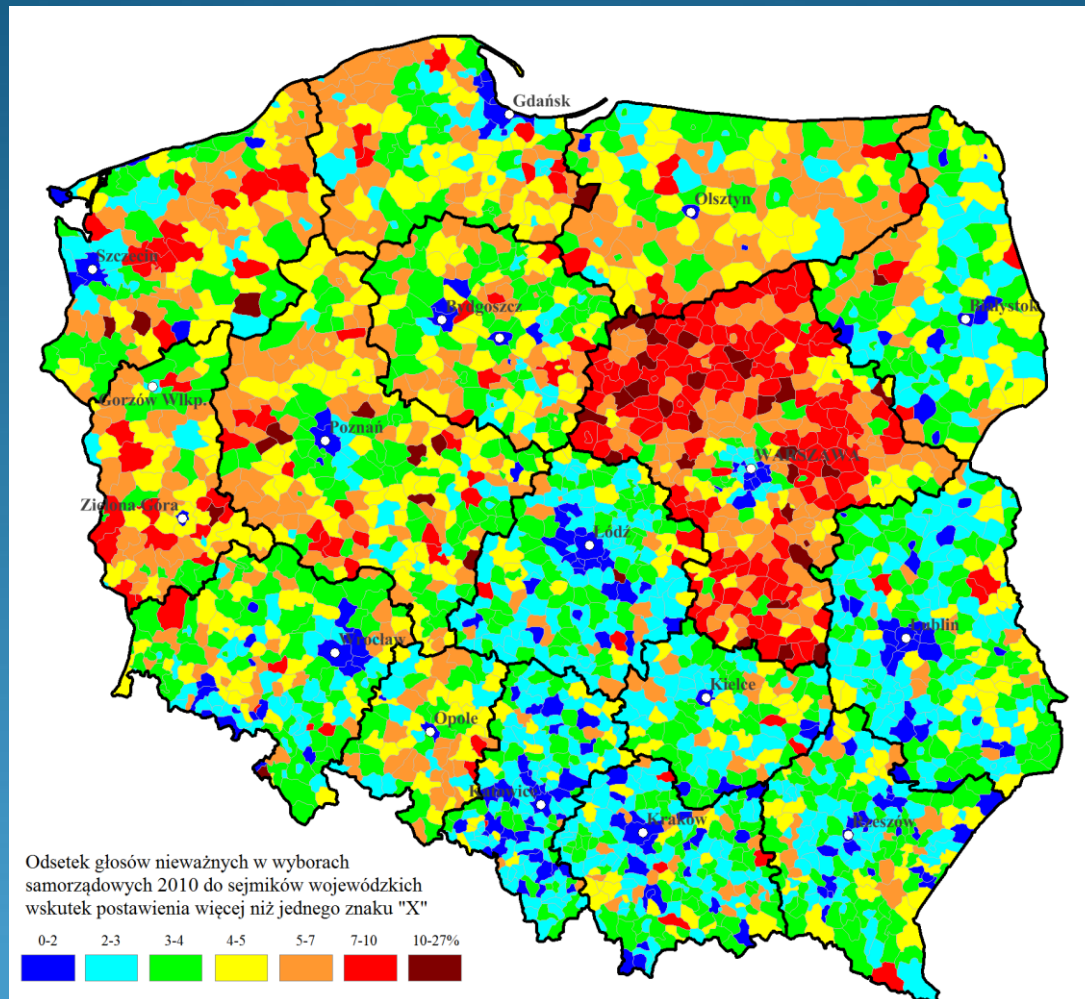
Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN

Symposium „Wiarygodność wyborów samorządowych 2014: analiza ilościowa”

16 czerwca 2015 • Kraków • Centrum Badań Ilościowych nad Polityką UJ

PROLOG

"Nie sugeruję, ani nie wykluczam żadnych hipotez, które nasuwają się przy interpretacji przestrzennej rozkładu głosów nieważnych. Jest to zbyt poważna sprawa i tym bardziej powinna być rzetelnie objaśniona. Podobne mapy należy sporządzać po każdych wyborach powszechnych"

(P. Śleszyński, 4.10.2011).

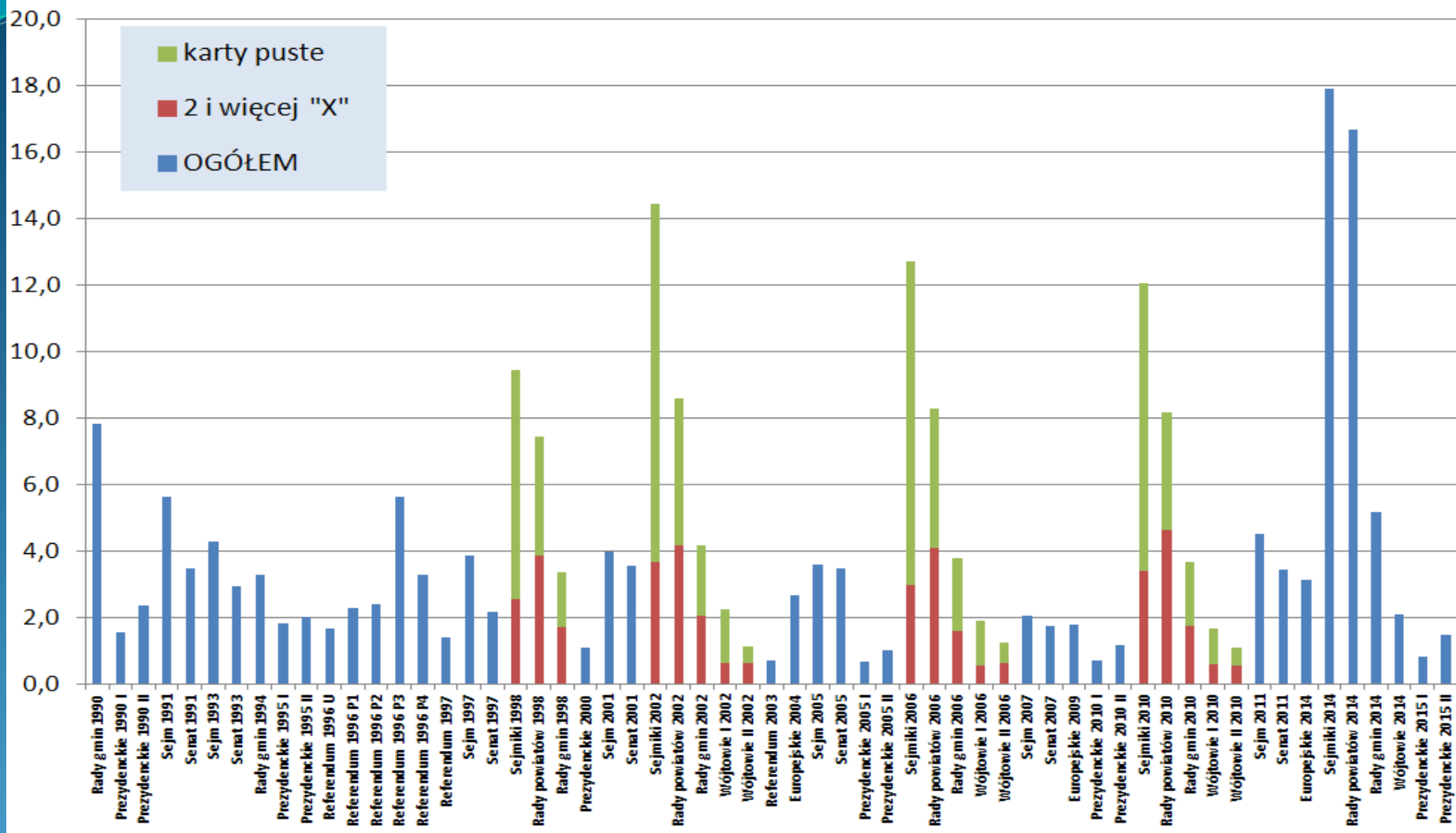
ZAGADNIENIA

1. Statystyka głosów nieważnych 1989-2015.
2. Hipotezy w obiegu publicznym.
3. Zróżnicowania przestrzenne 1998-2014 (dane PKW/KBW).
4. Zróżnicowania według województw i typów funkcjonalnych gmin.
5. Wnioski.

GŁOSY NIEWAŻNE 1990-2015

na podstawie danych PKW/KBW

%

- wybory samorządowe: największy udział głosów nieważnych w głosowaniach do sejmików wojewódzkich, następnie do rad powiatów, rad gmin oraz wyborów wójtów, burmistrzów, prezydentów;
- różna wewnętrzna struktura w podziale na przyczyny nieważności

HIPOTEZY - Dyskusja - Potencjalna Argumentacja

W obiegu publicznym istnieje kilka hipotez (grup hipotez) dotyczących możliwości wyjaśnienia wysokiego odsetka głosów nieważnych w wyborach samorządowych:

GŁOSY „PUSTE”

HIPOTEZA	ZA	PRZECIW
AWERSYJNA (wyborcy są zniechęceni wyborami do organów wyższego rzędu, gdyż: 1. wydaje im się, że ich bezpośrednio nie dotyczą; 2. nie identyfikują się z żadnym ugrupowaniem)	1. Poziom wiedzy na temat wyboru reprezentantów określonego szczebla samorządu (J. Zbieranek 2010) 2. Koncepcja dystansu politycznego J. Flisa (2014; fizyczna odległość przedstawicieli władzy i wielkość okręgów wyborczych) 3. Silny związek z poziomem lokalności (specyfika wyborów samorządowych) 4. Większe uświadomienie polityczne na obszarach silniej zurbanizowanych	
KOMPETENCYJNA (wyborcy nie wiedzą, jak poprawnie wypełnić kartę, więc rezygnują z możliwości oddania głosu)	Najniższy udział głosów pustych w wyborach na kandydatów na wójtów, burmistrzów, prezydentów	
	Nieco wyższy udział pustych głosów w gminach rolniczych i peryferyjnych, ale brak ścisłej korelacji z wykształceniem.	

HIPOTEZA KONWERSYJNA („drugie życie” karty): naturalny poziom głosów pustych jest wysoki. Obserwowany niższy od tła odsetek głosów „pustych” wynika z ich „konwersji” na głosy ważne.

HIPOTEZY - DYSKUSJA - POTENCJALNA ARGUMENTACJA

W obiegu publicznym istnieje kilka hipotez (grup hipotez) dotyczących możliwości wyjaśnienia wysokiego odsetka głosów nieważnych w wyborach samorządowych:

GŁOSY „2+X”

HIPOTEZA	ZA	PRZECIW
FALSYFIKACYJNA (na liczbę głosów wpłynęło tzw. „dostawianie krzyżyków”)	Wysokie odsetki głosów 2+X względem otoczenia	Raczej niewyobrażalne do przeprowadzenia w kilku tysiącach komisji obok siebie (<i>casus</i> województwa mazowieckiego), zwłaszcza ze względu na obecność przedstawicieli różnych komitetów
TECHNICZNO-KOMPETENCYJNA (wpływ wyglądu kart do głosowania)	Trudności w prawidłowym wypełnieniu różnych kart przez wyborców („książeczki”, kilka rodzajów wyborów na różnych kartach)	Brak istotnego wpływu ‘książeczek’ w wyborach niesamorządowych (ale jest to inny typ wyborów: jeden rodzaj głosowania)
INFORMATYCZNA (dostępne wyniki nie odzwierciedlają faktycznego głosowania z powodu błędów na etapie wprowadzania/przetwarzania komputerowego)	Problemy ujawnione w wyborach samorządowych 2014, związane z jakością przygotowania i wdrożenia oprogramowania i systemów informatycznych	Trudna do wyobrażenia systematyczna niezgodność tysięcy protokołów z zapisem cyfrowym w KBW/PKW - łatwe do wykrycia
INTERPRETACYJNA (w komisjach obowiązywały różne wytyczne co do klasyfikacji głosów na ważne i nieważne, względnie różna była praktyka (pomiędzy jednolitych wytycznych PKW))	Nawiązywanie wysokich odsetków głosów nieważnych, zwłaszcza 2+X do granic władztwa niektórych komisji okręgowych	

GEOGRAFIA NIEWAŻNOŚCI: KARTY PUSTE W WYBORACH SAMORZĄDOWYCH 1998-2010

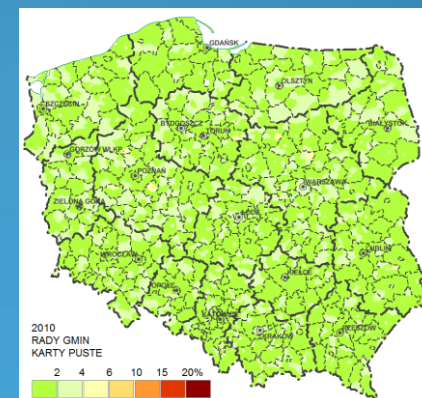
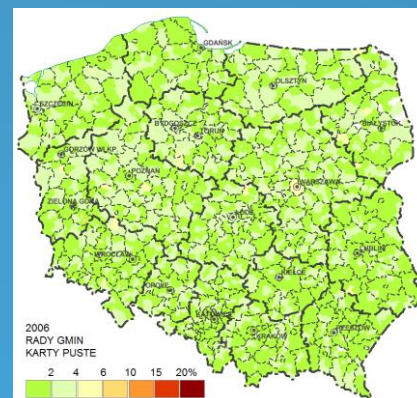
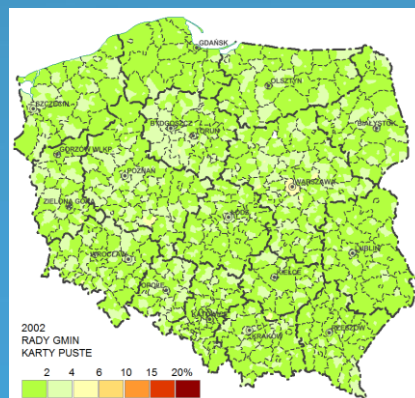
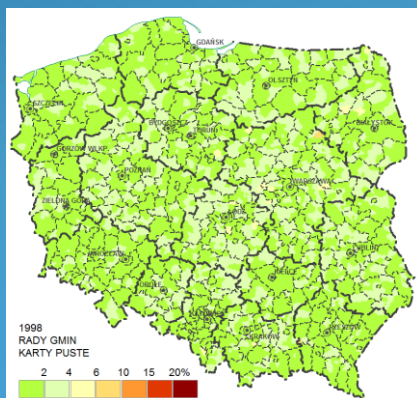
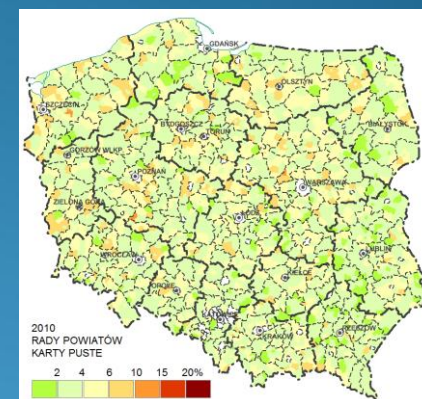
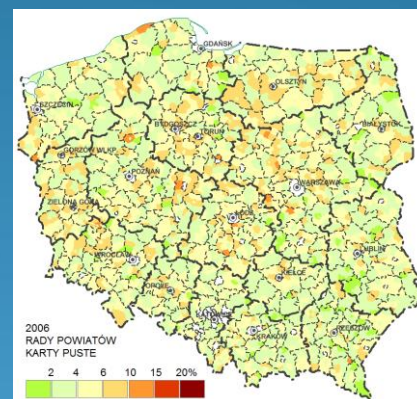
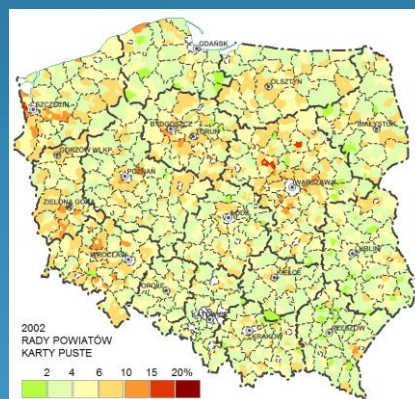
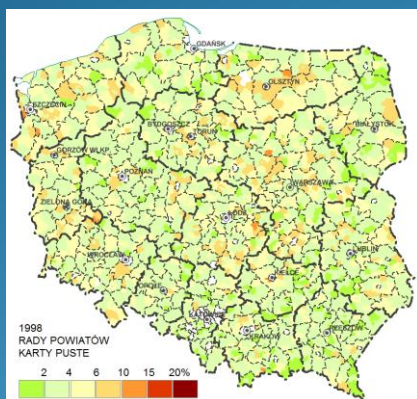
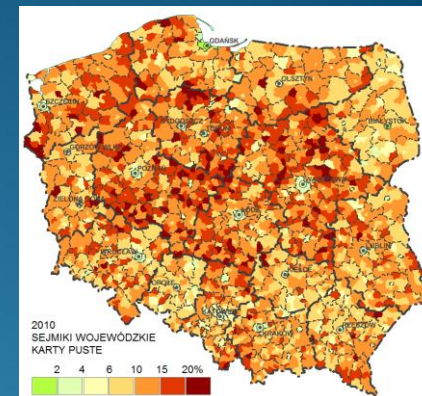
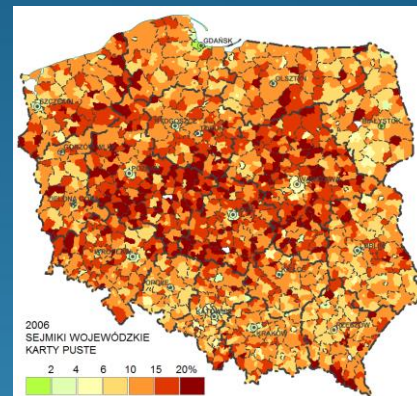
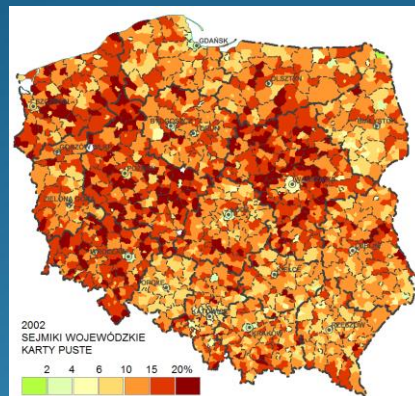
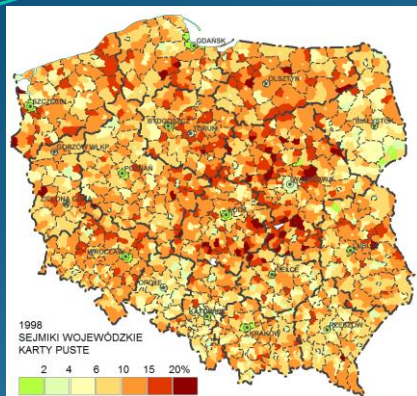
WEDŁUG GMIN I RODZAJÓW WYBORÓW (wg danych PKW/KBW)

1998

2002

2006

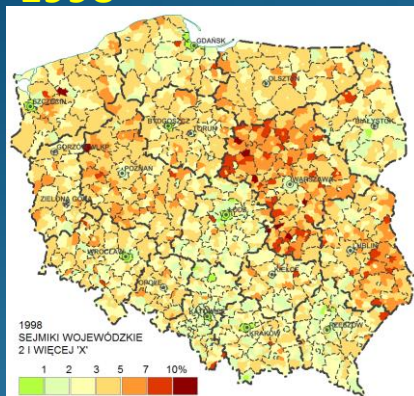
2010

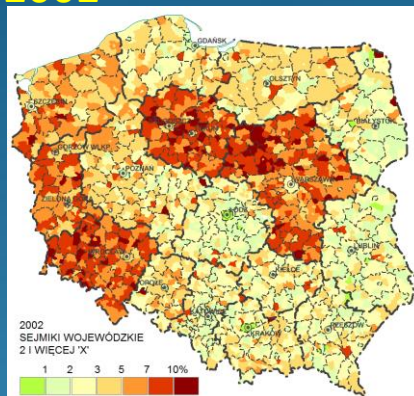
GEOGRAFIA NIEWAŻNOŚCI: KARTY Z DWOMA I WIĘCEJ ZNAKAMI „X” W WYBORACH SAMORZĄDOWYCH 1998-2010 WEDŁUG GMIN I RODZAJÓW WYBORÓW (wg danych PKW/KBW)

RADY GMIN
RADY POWIATÓW
SEJMIKI WOJEW.

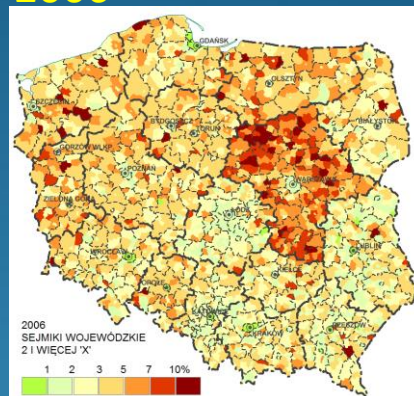
1998

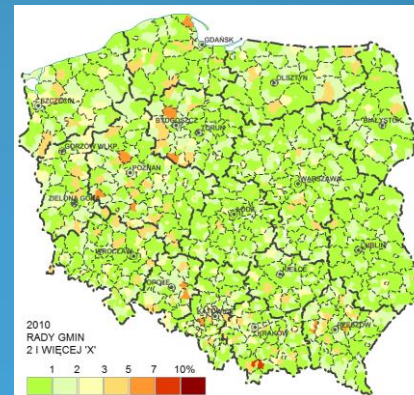
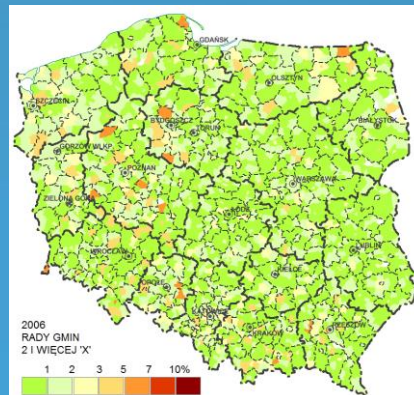
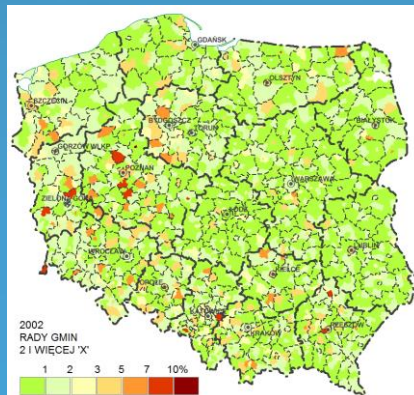
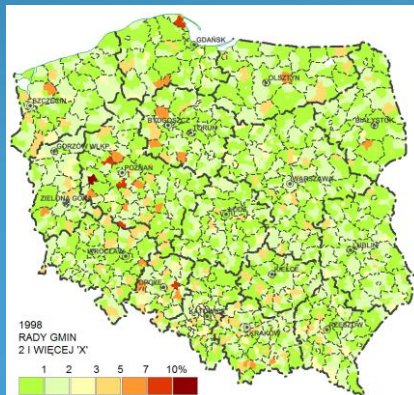
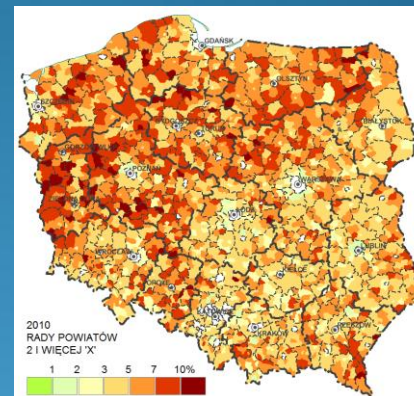
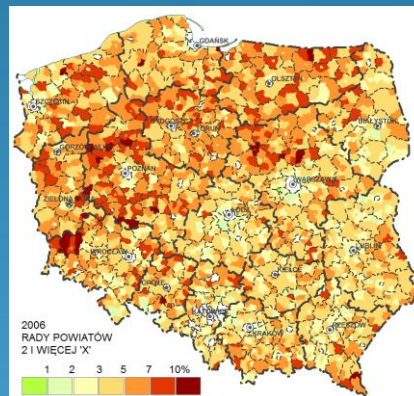
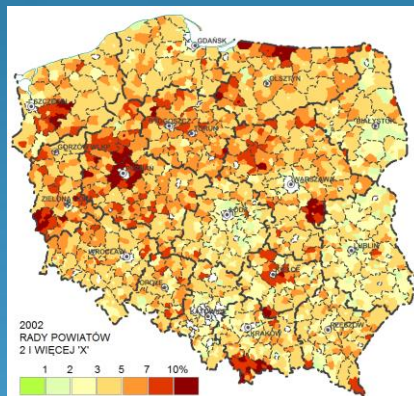
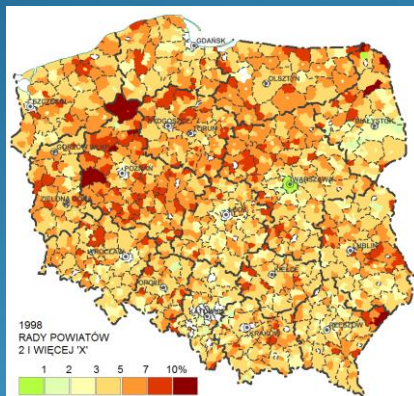
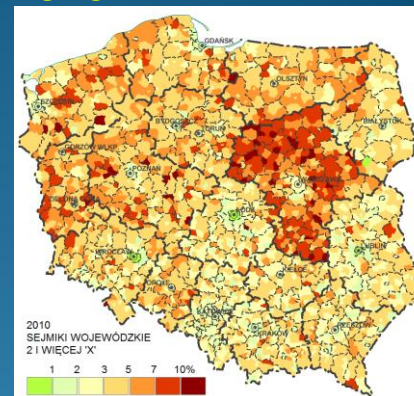
2002

2006

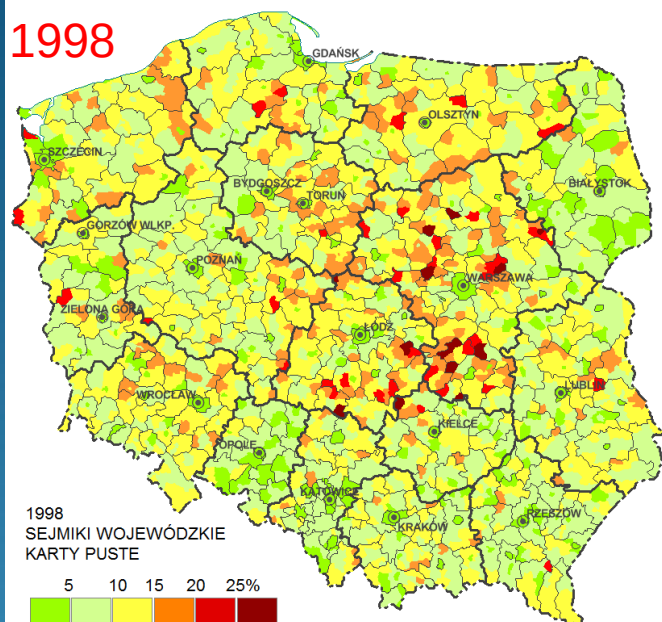

2010

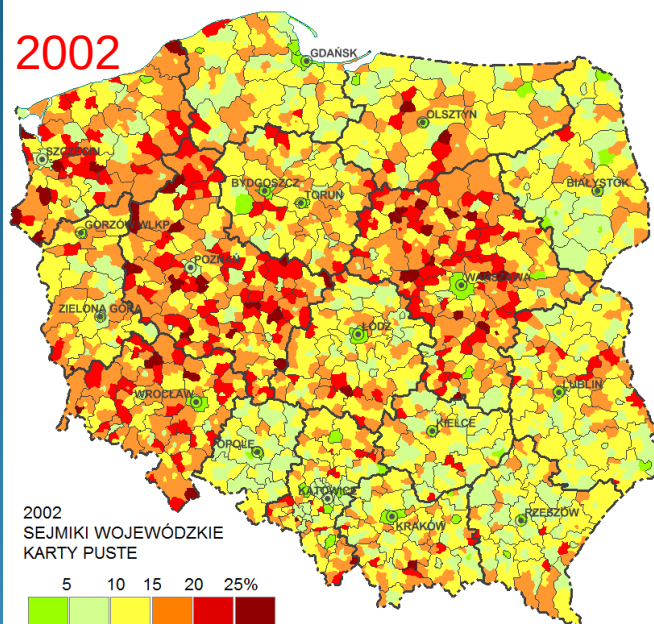

GEOGRAFIA NIEWAŻNOŚCI: KARTY PUSTE W WYBORACH DO SEJMIKÓW WOJEWÓDZKICH 1998-2010 WEDŁUG GMIN (wg danych PKW/KBW)

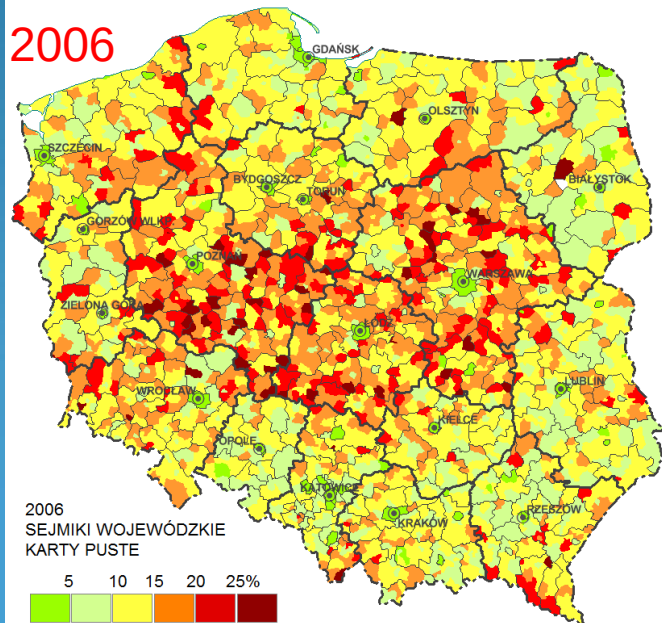
1998

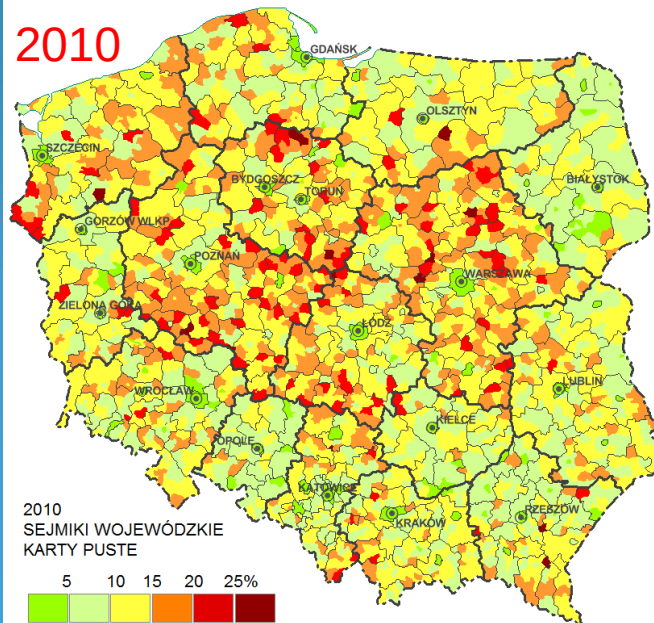
2002

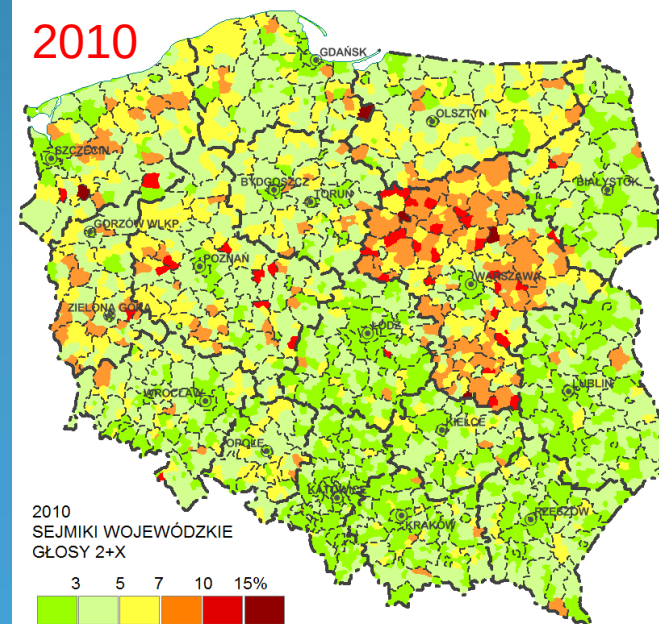
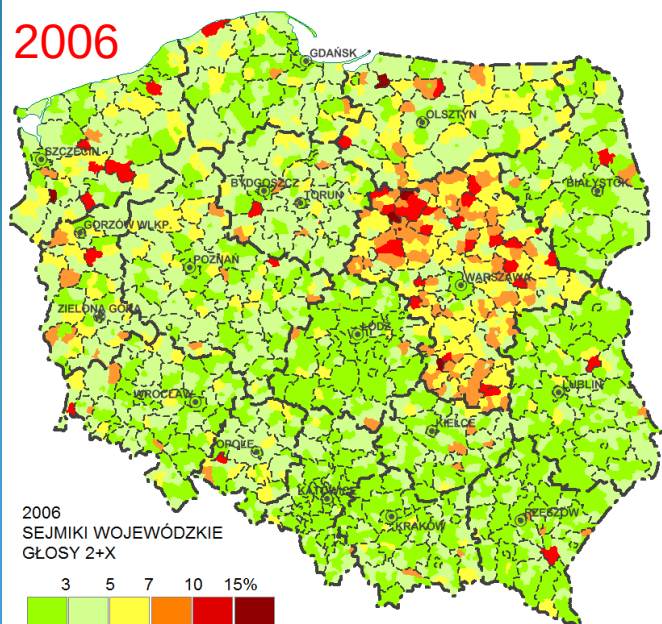
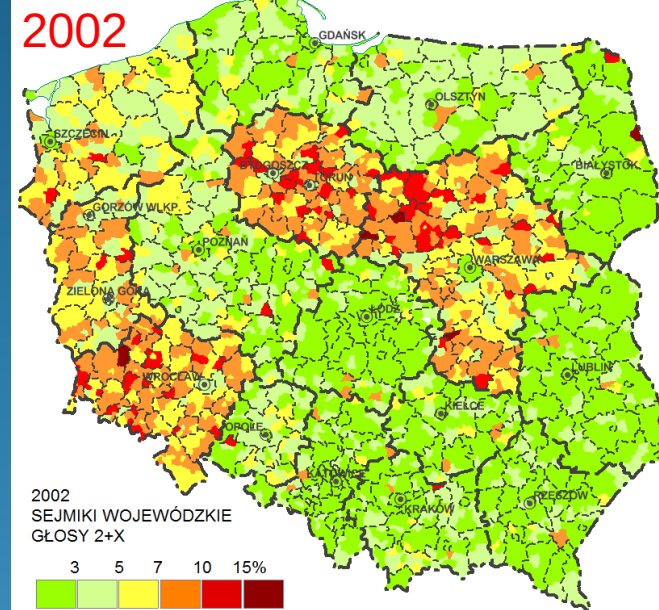
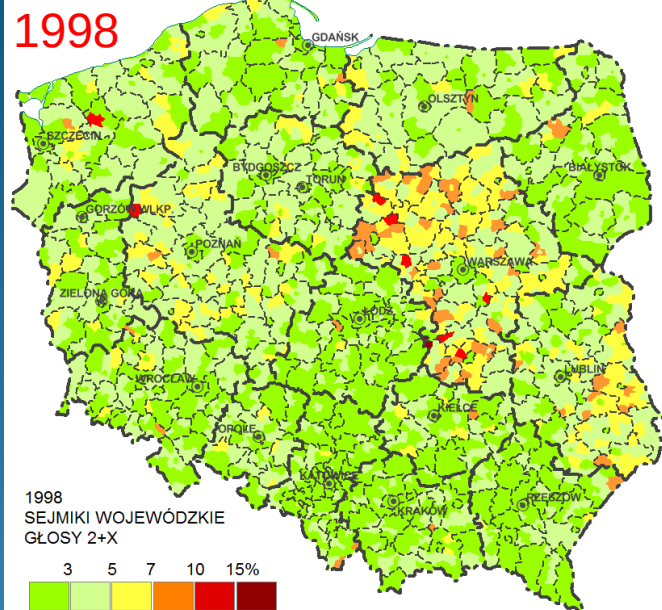
2006

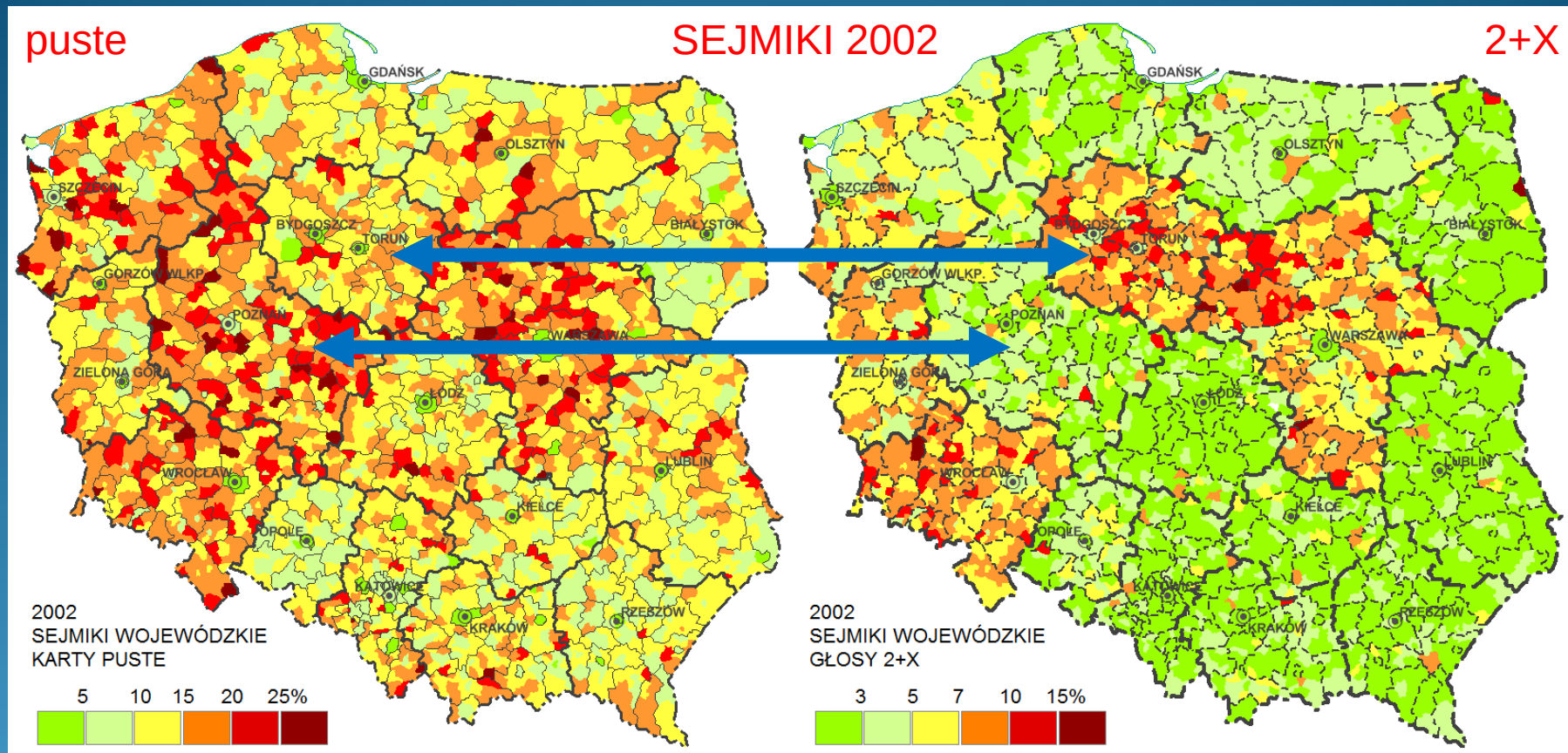
2010

GEOGRAFIA NIEWAŻNOŚCI: KARTY „2+X” W WYBORACH DO SEJMIKÓW WOJEWÓDZKICH 1998-2010 WEDŁUG GMIN (wg danych PKW/KBW)

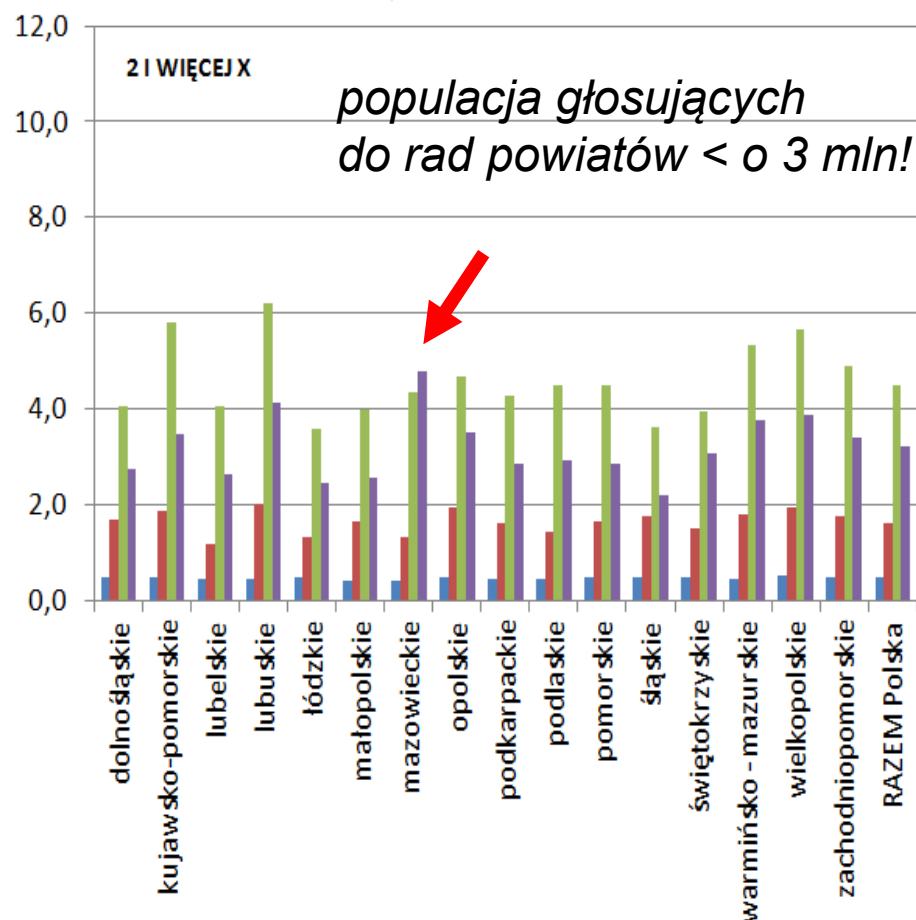
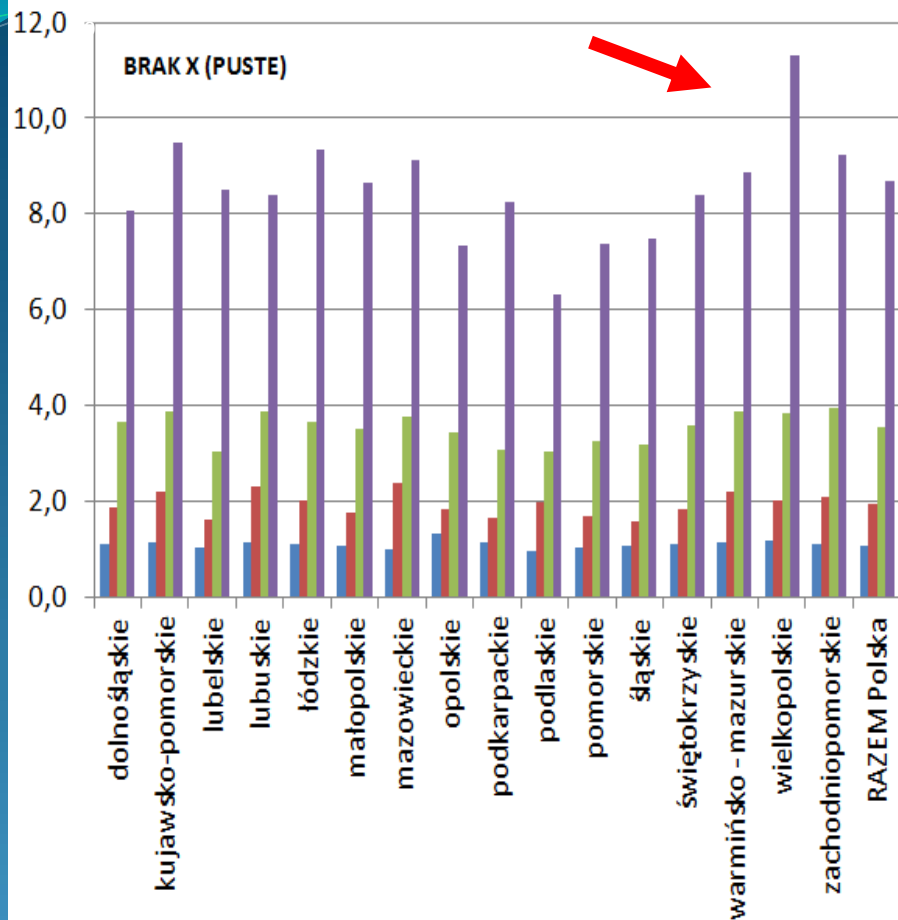
DLACZEGO WYSTĘPUJĄ RÓŻNE ZACHOWANIA W WOJEWÓDZTWACH?

Kujawsko-Pomorskie? Wielkopolskie?

UDZIAŁ GŁOSÓW NIEWAŻNYCH W WYBORACH SAMORZĄDOWYCH 2010

WEDŁUG POWODÓW NIEWAŻNOŚCI, TYPÓW GŁOSOWAŃ, WOJEWÓDZTW

■ wójtowie, burmistrzowie, prezydenci

■ rady gmin

■ rady powiatów

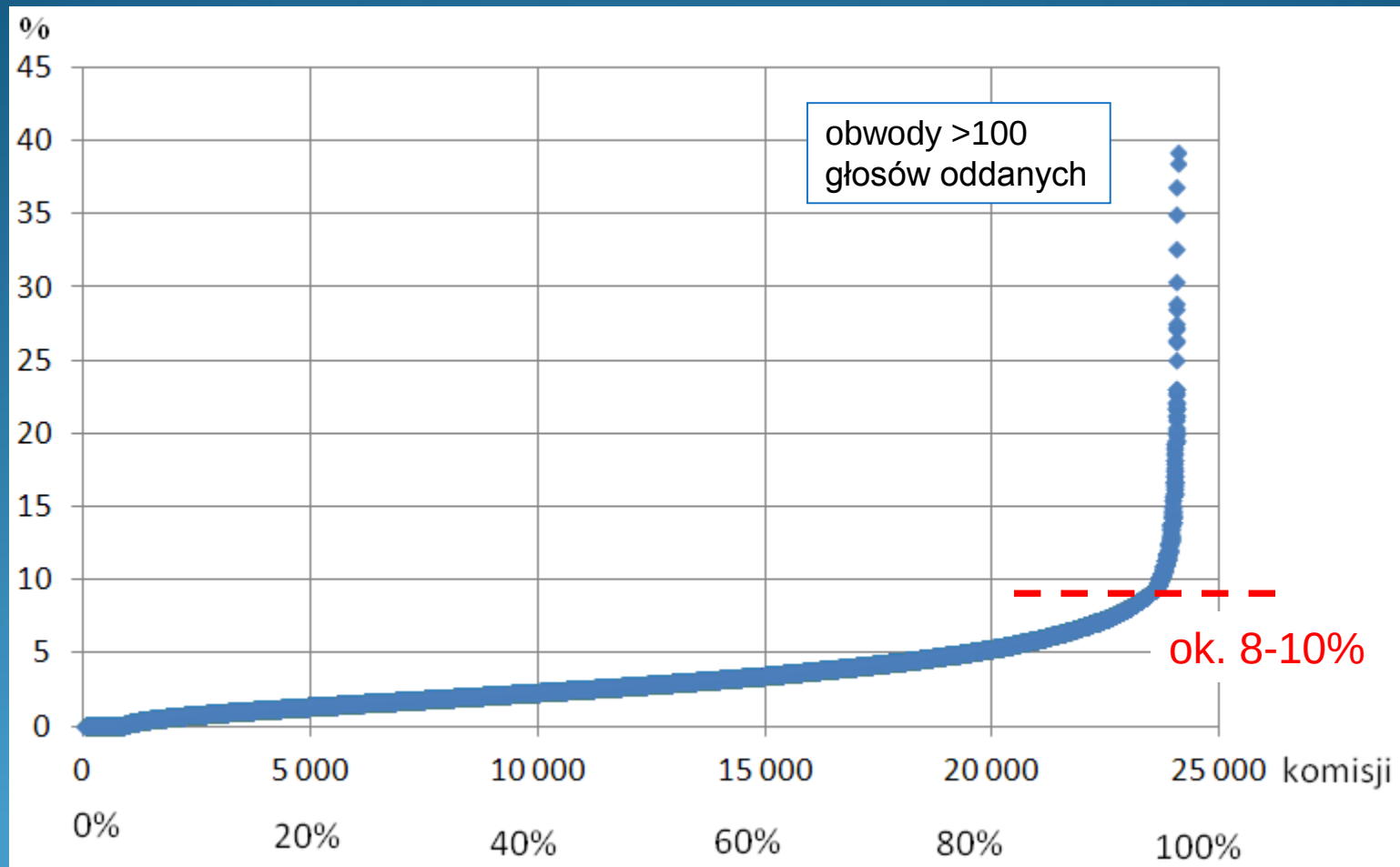
■ sejmiki wojewódzkie

- Wyraźny związek wzrostu udziału głosów pustych ze spadkiem „lokalności”
- Największy udział głosów ‘pustych’ – woj. wielkopolskie

- Związek wzrostu udziału głosów pustych ze spadkiem „lokalności” tylko do pewnego stopnia (powiatowego)
- Zgodność (słaba) w woj. mazowieckim

USZEREGOWANIE OBWODÓW WYBORCZYCH WEDŁUG UDZIAŁU GŁOSÓW NIEWAŻNYCH Z POWODU 2 I WIĘCEJ ZNAKÓW „X”

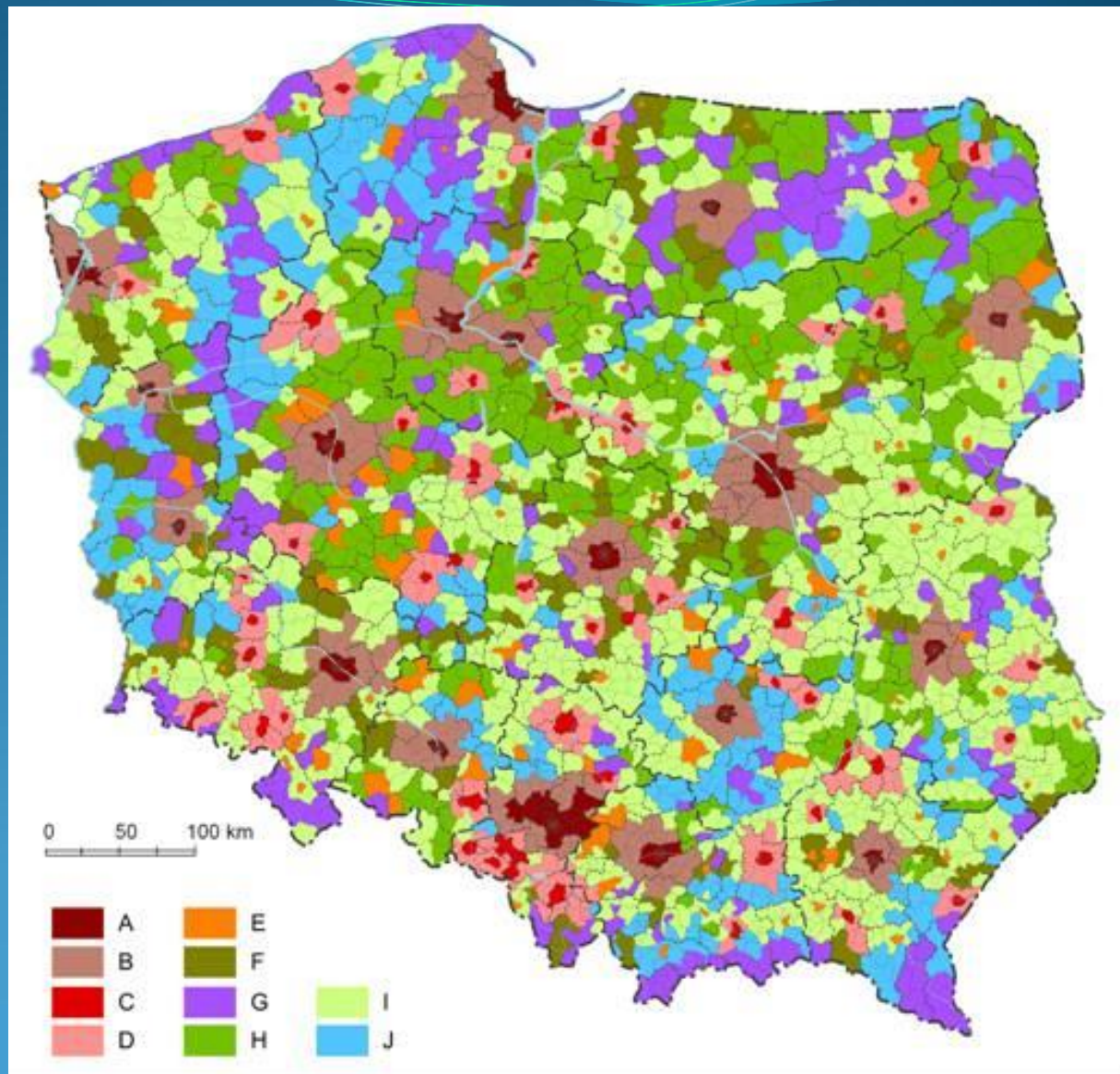
W GŁOSOWANIU DO SEJMIKÓW WOJEWÓDZKICH 2010

W 383 komisjach wyborczych (1,6% w kraju) było powyżej 10% głosów nieważnych z powodu postawienia więcej niż 1 znaku „X” (dotyczy obwodów >100 głosów oddanych)

KLASYFIKACJA FUNKCJONALNA GMIN (ZERWANIE Z NIEADEKWATNYM PODZIAŁEM NA MIASTO I WIEŚ WEDŁUG KRYTERIÓW ADMINISTRACYJNYCH)

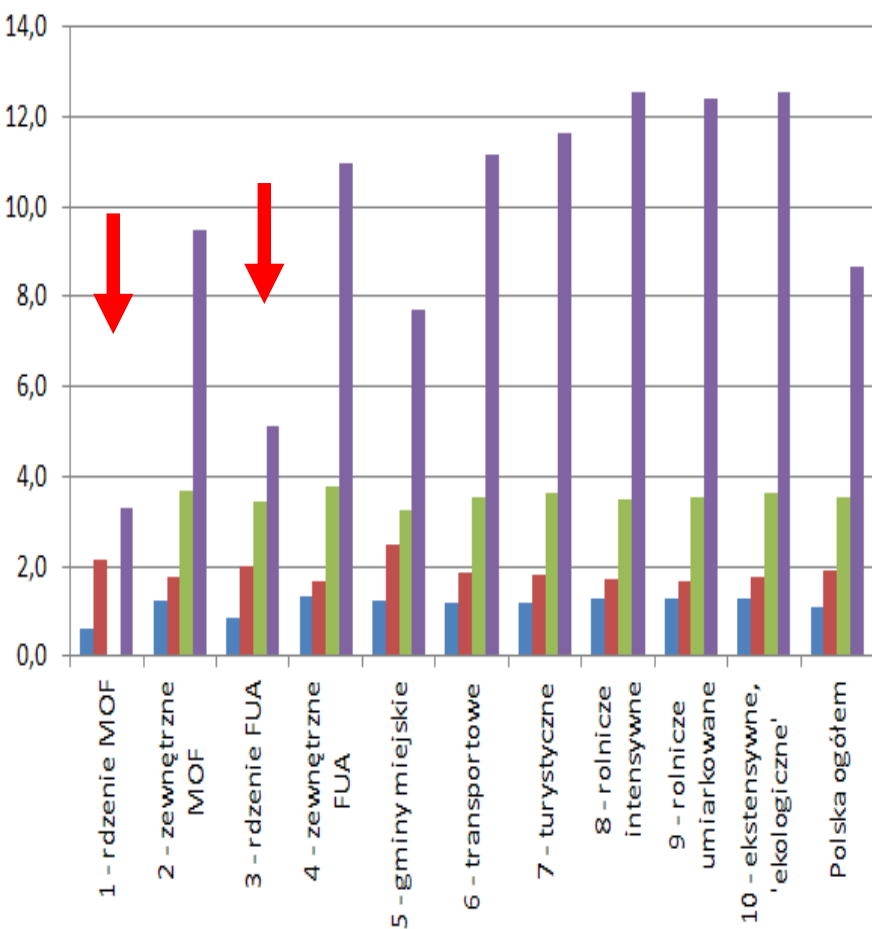
- A – rdzenie Miejskich Obszarów Funkcjonalnych stolic województw;
- B – strefy zewnętrzne Miejskich Obszarów Funkcjonalnych stolic województw;
- C – rdzenie obszarów funkcjonalnych miast subregionalnych;
- D – strefy zewnętrzne obszarów funkcjonalnych miast subregionalnych;
- E – miasta-ośrodki wielofunkcyjne;
- F – gminy z rozwiniętą funkcją transportową;
- G – gminy o innych rozwiniętych funkcjach pozarolniczych (turystyka oraz funkcje wielkopowierzchniowe, w tym przemysł wydobywczy);
- H – gminy z intensywnie rozwiniętą funkcją rolniczą;
- I – gminy z umiarkowanie rozwiniętą funkcją rolniczą;
- J – gminy ekstensywnie zagospodarowane (funkcje leśne, ochrony przyrody).

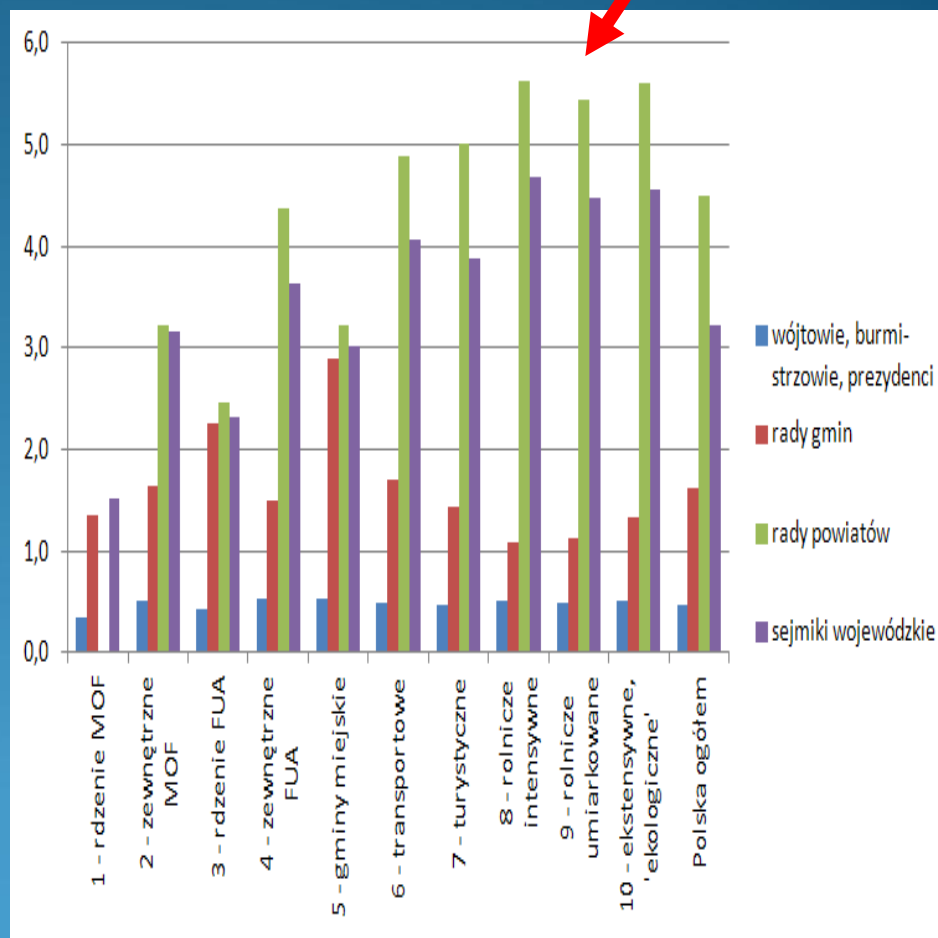
Źródło: Śleszyński i Komornicki 2015, projekt nt. planowania przestrzennego dla Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju

UDZIAŁ GŁOSÓW NIEWAŻNYCH W WYBORACH SAMORZĄDOWYCH 2010 WEDŁUG POWODÓW NIEWAŻNOŚCI, TYPÓW GŁOSOWAŃ, TYPÓW GMIN

% PUSTE

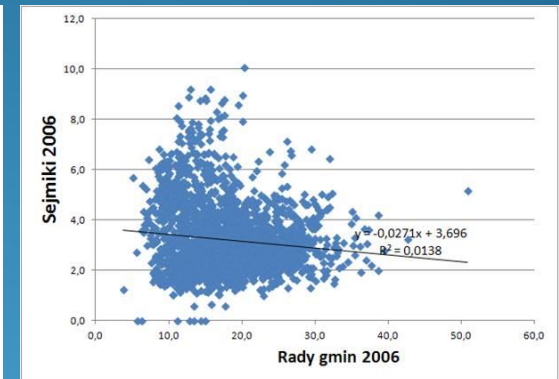
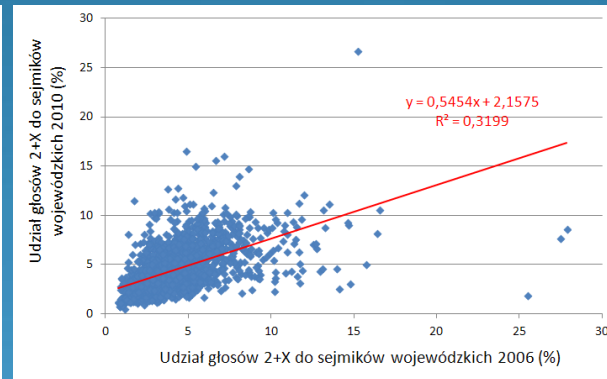
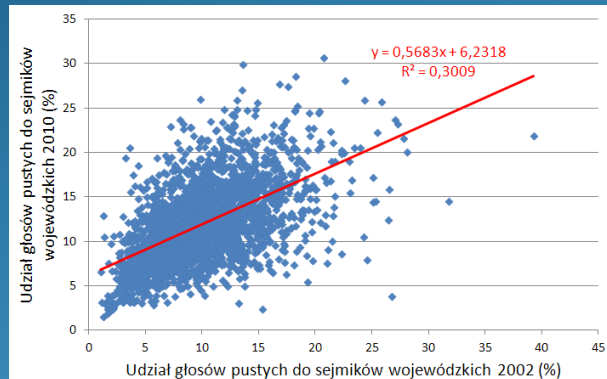
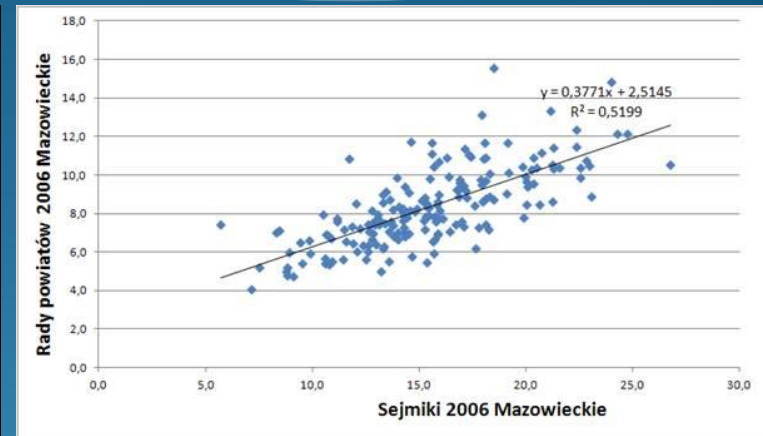
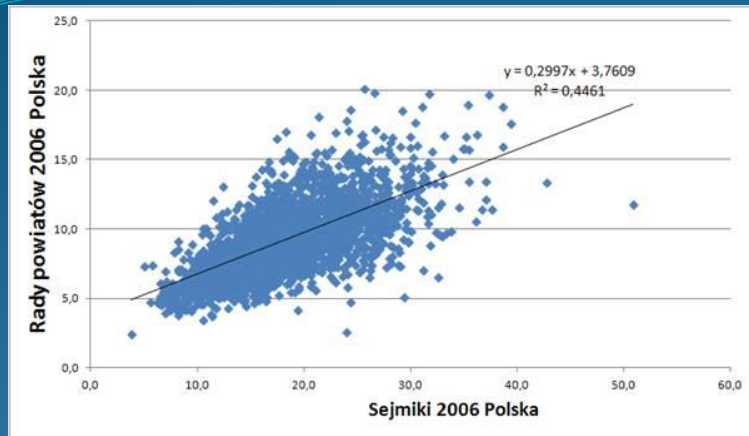
2+X

- Wyraźny związek wzrostu udziału głosów pustych ze spadkiem „lokalności”

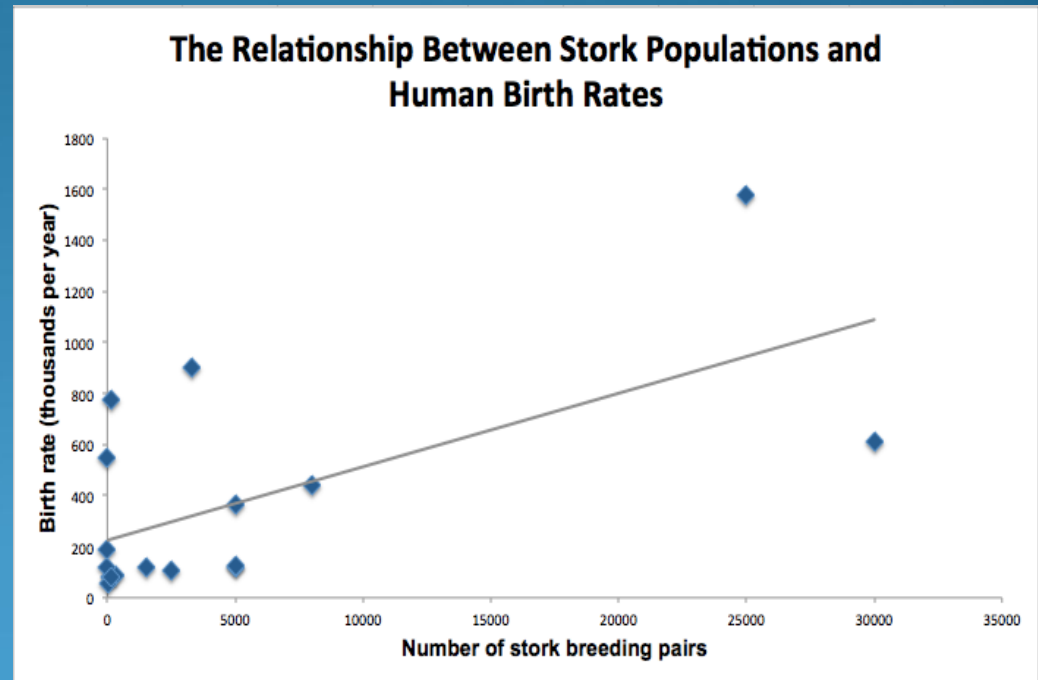
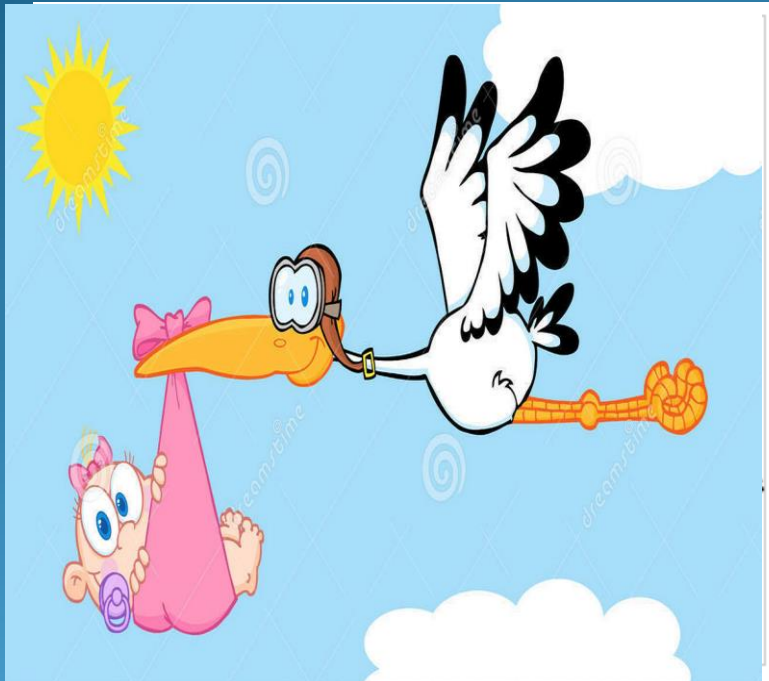
- Związek wzrostu udziału głosów pustych ze spadkiem „lokalności” tylko do pewnego stopnia (powiatowego) i na obszarach mniej zurbanizowanych

WYBRANE KORELACJE. PRZESTROGA PRZED ZBYT POCHOPNYM I UPROSZCZONYM WYCIĄGANIEM WNIOSKÓW

1. Ze względu na bardzo wiele zmiennych (głosy puste, 2+X, frekwencja, poparcie, zmiany tych wskaźników pomiędzy wyborami, relacje W/P/G/PBW) należałoby wykorzystać techniki *data mining*.
2. Regresyjne (w tym korelacyjne) porównywanie zmiennych statystycznych tylko w miarę jednorodnych agregatach gmin, obwodów itd. (zdecydowanie nie nadają się do tego województwa).

WYBRANE KORELACJE. PRZESTROGA PRZED ZBYT POCHOPNYM I UPROSZCZONYM WYCIĄGANIEM WNIOSKÓW

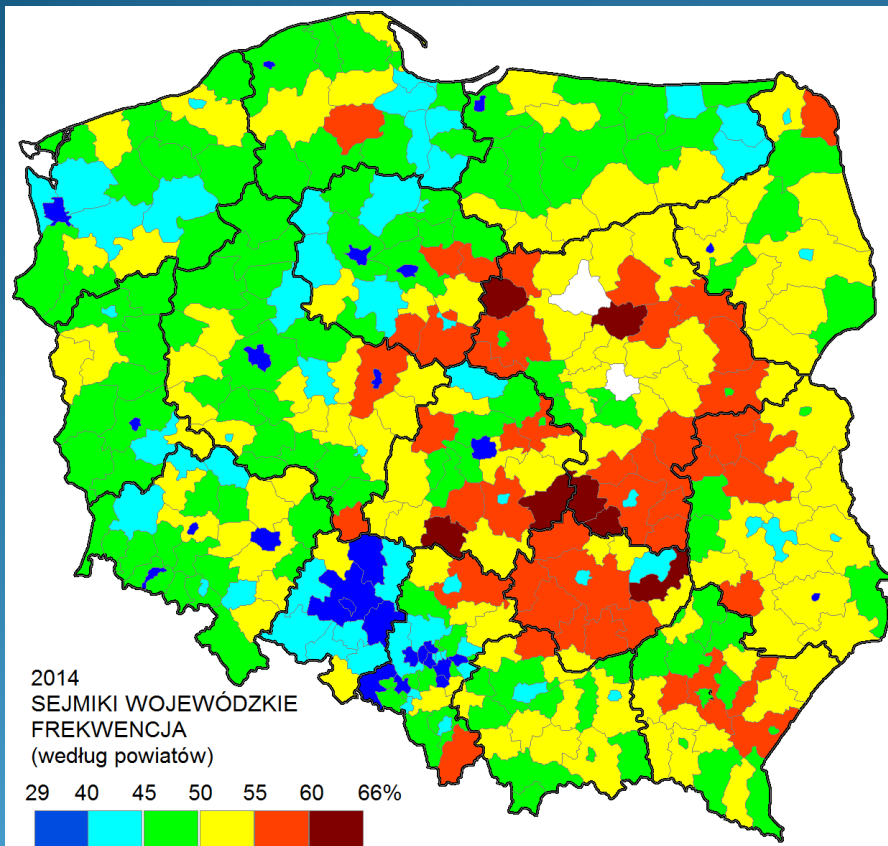

Źródło: R. Matthews, 2000

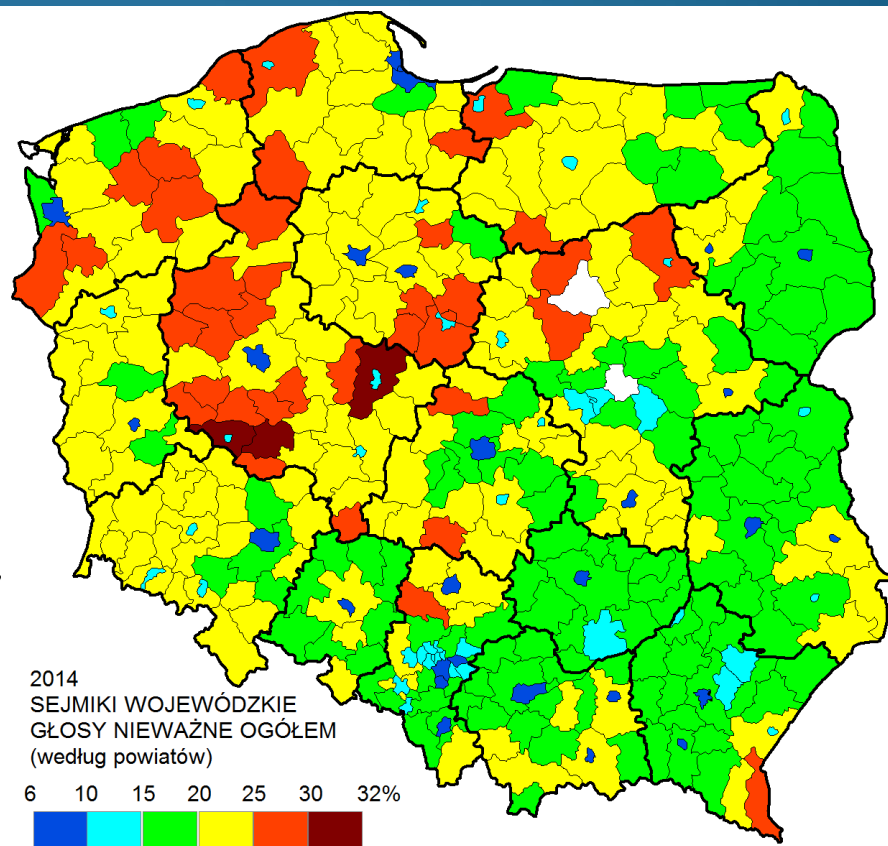
ROK 2014 – SEJMIKI WOJEWÓDZKIE, DANE WEDŁUG POWIATÓW

(według PKW/KBW z dnia 5 grudnia 2014 r.)

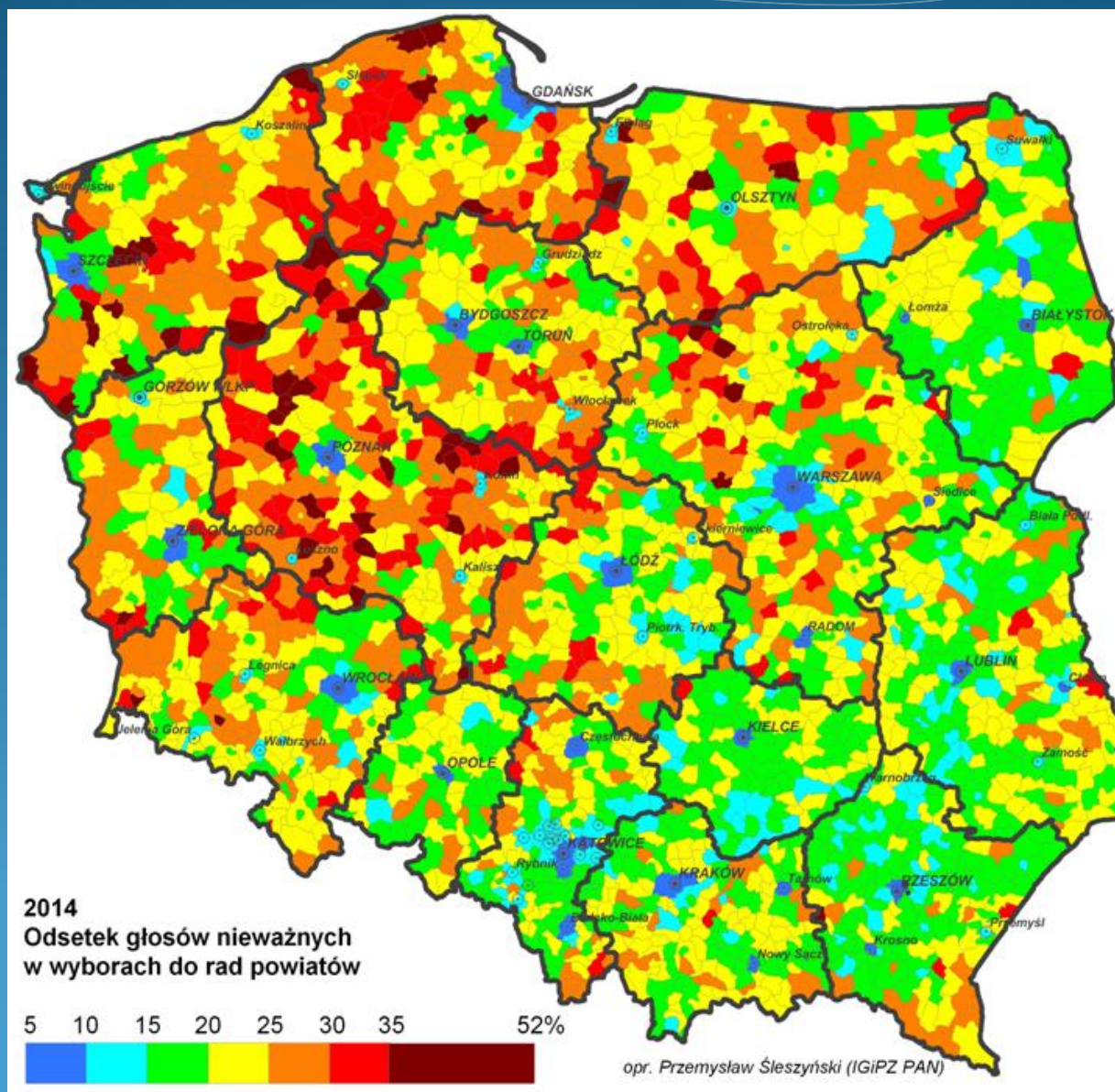
FREKWENCJA (KARTY WYJĘTE)

GŁOSY NIEWAŻNE

(według PKW/KBW ze stycznia 2015 r.)

WNIOSKI

1. Metoda kartograficzna jest użytecznym narzędziem, gdyż pozwala na efektywne **wstępne** rozpoznanie zjawiska oraz **ukierunkowanie i zawężenie hipotez**. Wydaje się, że uwarunkowania postawiania głosów pustych i wielokrotnych należy wyjaśniać częściowo oddzielnie.
2. **Bez dokładniejszych badań** (statystycznych, prawnych, socjologicznych, informatycznych, itd.) **trudno jednoznacznie i definitywnie wyjaśnić przyczyny** tak dużego i charakterystycznego zróżnicowania przestrzennego głosów nieważnych 1998-2014.
3. Szczególnie ostrożnie i **umiejętnie** należy **stosować metody statystyczne** w powiązaniu z socjologią wyborczą (duża pokusa udowadniania związków przyczynowo-skutkowych prostymi korelacjami).
4. **Możliwe, że istnieje wiele przyczyn wzajemnie się nakładających, a być może nawet znoszących** (np. konwersja głosów pustych w ważne?).
5. Zaprezentowano podstawowe charakterystyki statystyczno-przestrzenne związane głównie z wyborami w latach 1998-2010. Ale **wyjaśnienia uzyskane na podstawie badań wcześniejszych wyborów mogą posłużyć do interpretacji tego, co identyfikujemy w roku 2014.**

LITERATURA

- Flis J., 2010, Nieważny Głos i Ostatnia Krucjata – Poszukiwacze Zaginionej Ćwiartki, Tygodnik Powszechny (blog), grudzień 2010 (oraz blog na Salon24).
- Flis J., 2015, Efekt książeczki - pierwsza strona demokracji, Salon24.pl (20.01.2015).
- Flis J., 2014, Głosy nieważne, głosy nierozważne, Rzeczpospolita, 22.10.2014.
- Gendźwiłł A., 2014, Zachowania wyborcze – hipotezy, , Forum Debaty Publicznej „Samorząd terytorialny dla Polski” - Wybory samorządowe w 2010 i 2014 roku – praktyczne doświadczenia, Kancelaria Prezydenta, 8.12.2014 (prezentacja).
- Kosiewski P. (red.), 2014, Wybory: wiarygodność i sprawność, Fundacja Batorego (autorzy: J. Załuska, P. Kowal, J. Flis, B. Nowotarski, A. Gendźwiłł).
- Matthews R., 2000, Storks Deliver Babies ($p=0.008$), Teaching Statistics, 22, 2, s. 36-38.
- Rzążewski K., Słomczyński W., Życzkowski K., 2014, Każdy głos się liczy. Wędrówka przez krainę wyborów, Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa, s. 357.
- Śleszyński P., 2011, Analiza rozkładu przestrzennego głosów nieważnych w wyborach samorządowych w latach 1998-2010, Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN, Warszawa (maszynopis, 15 s.).
- Śleszyński P., 2014, Wielkość nieważnych głosów w wyborach samorządowych w odniesieniu do rodzaju JST - usytuowanie w Polsce, Forum Debaty Publicznej „Samorząd terytorialny dla Polski” - Wybory samorządowe w 2010 i 2014 roku – praktyczne doświadczenia, Kancelaria Prezydenta, 8.12.2014 (prezentacja).
- Śleszyński P., 2014, Mapa głosów nieważnych, [w:] K. Rzążewski, W. Słomczyński, K. Życzkowski, Każdy głos się liczy. Wędrówka przez krainę wyborów, Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa, s. 357.
- Śleszyński P., 2014, Część wyborców może się czuć oszukana [wywiad A. Kalinowskiej z P. Śleszyńskim], Rzeczpospolita, 23 listopada 2014 r., s. A13.
- Zbieranek J., 2010, Głosy nieważne w wyborach samorządowych, Instytut Spraw Publicznych, Warszawa.

Dziękuję za uwagę

dr hab. prof. PAN Przemysław Śleszyński
Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN
ul. Twarda 51/55, 00-818 Warszawa
tel. (22) 6978824, 6978822
e-mail: psleszyn@twarda.pan.pl
